

1.1 Visserij

1.1.1 Wat staat er op het spel?

De capaciteit van de mondiale vissersvloot is vandaag de dag ongeveer ruim twee en een half keer zo groot als de hoeveelheid vis die de zee kan produceren.ⁱ Als gevolg hiervan wordt ruim de helft (52%) van de wateren maximaal bevestigd, en is nog eens 25% overbevestigd, uitgeput of herstellende van uitputting. Enkele belangrijke commerciële visstanden zoals die van de Noord-Atlantische kabeljauw, de Patagonische ijsheek, de zwaardvis en de blauwvintonijn zijn al ingestort of vertonen tekenen van sterke terugval.ⁱⁱ

De volgende problemen veroorzaken de uitputting van visstanden:

- Verschillende vistechnieken - zoals drijfnetten - hebben een grote invloed op het voortbestaan van vissoorten en andere dieren die per ongeluk worden bijgevangen. Voorbeelden hiervan zijn waterschildpadden, zeevogels en zeezoogdieren. Andere manieren van vissen - zoals sleepnetten - vernietigen de natuurlijke zeeomgeving en veranderen de samenstelling van de zeebodem, terwijl deze juist nodig zijn om de biodiversiteit in de oceaan te behouden en herstellen.ⁱⁱⁱ
- Overbevissing kan lokale vissersgemeenschappen hun bron van voedsel en inkomsten ontnemen. Eén procent van de wereldwijde industriële visvloot neemt 50% van de wereldwijde visvangst voor hun rekening, en de gemeenschappen afhankelijk van kleinschalige visserij lijden nu al ernstig onder de gevolgen hiervan, namelijk het verlies van voedsel soevereiniteit en zekerheid.^{iv}
- Wereldwijd wordt door overheden tussen de €20 miljard en €25 miljard subsidie verleend aan de visserijsector.^v Deze overheidssubsidies zorgen voor overmatige investeringen in de vissersvloot en stimuleren op deze manier overbevissing.^{vi}
- Bijvangst bestaat uit vis (of andere diersoorten) die onbedoeld wordt gevangen tijdens de visvangst, en daarna meestal terug in zee wordt geworpen. Gemiddeld wordt in de visserij 250 gram bijvangst gevangen voor elke kilogram *gewenste* vis. Bij het gebruik van sleepnetten in de garnalenvisserij wordt gemiddeld meer dan drie kilo ongewenste bijvangst per kilo garnaal gevangen, en per kilo gevangen schol wordt zelfs bijna veertien kilo bijvangst gedood.^{vii}
- Visuitrusting die op zee wordt verloren of achtergelaten (zogenaamde spookvisserij) kan onbedoelde vangst veroorzaken, is milieuverontreinigend en de visvangst wordt verspild.^{viii}
- Een significant probleem bij het duurzaam beheer van visgronden is het *illegaal, ongeregeld en ongerapporteerd* (IUU) vissen, dat in strijd is met internationale en nationale beschermingsmaatregelen voor de visserij. Vaak gaat het om boten die zogenaamde *flags of convenience* gebruiken: de boten zijn geregistreerd in landen die geen of slecht toezicht houden op hun visserijsector.^{ix}

Aangezien wildvangst de laatste jaren afneemt, neemt de productie van vis toe door de ontwikkeling van viskwekerijen.^x Viskwekerij wordt vaak geprezen omdat deze van belang zou zijn voor de diversificatie van inkomsten en het dieet van arme kustgemeenschappen. Toch kan viskwekerij ook negatieve effecten hebben op bijvoorbeeld de mangrovebossen en *wetlands* aan de kust, op de waterkwaliteit, en op de genetische variatie van lokale vissoorten. De [FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries](#) vraagt landen om ervoor zorg te dragen dat schadelijke gevolgen van viskwekerijen op het milieu worden gekwantificeerd en geminimaliseerd.

Ook op sociaal-economisch gebied zijn er vaak problemen rondom viskwekerijen, zoals sociale conflicten rond landrechten, verlies van werkgelegenheid en inkomstenbronnen en slechte arbeidsomstandigheden. En omdat sommige vissoorten onevenredig veel eiwitten nodig hebben om te groeien (zo is voor één kilogram zalm bijvoorbeeld drie kilo eiwitten nodig, en voor iedere kilo tonijn zelfs tien kilogram eiwitten), wordt viskwekerijen ook aangeraden om over te schakelen naar grasetende vissoorten zoals katvis en tilapia.^{xi}

Als de huidige situatie niet verbetert, zullen de visstanden van alle soorten die momenteel voor voedingsdoeleinden worden bevestigd, in 2048 zijn ingestort.^{xii} Maar het is niet alleen voor de toekomst van het zeeleven noodzakelijk dat de visserij onder controle moet worden gehouden. Ook voor kleinschalige vissersgemeenschappen is actie tegen overbevissing cruciaal, omdat zij door industriële overbevissing het risico lopen hun inkomen en bronnen van voedselvoorziening te verliezen. Om de visserijsector te verduurzamen zijn onder meer de volgende veranderingen noodzakelijk:

- Afschaffen van schadelijke vistechnieken zoals drijfnetten en sleepnetten;
- Selectiever vissen, gebruik makend van apparatuur die de vangst van andere soorten - zoals andere vissen, vogels of zoogdieren - voorkomt;
- Een sterke vermindering van de visquota voor vele vissoorten;
- Het respecteren van de rechten van bevolkingsgroepen die afhankelijk zijn van kleinschalige visvangst.

Hoewel de twee laatste veranderingen moeten worden gedreven door nationale en internationale regelgeving, kan het investeringsbeleid van banken ondersteuning bieden aan de eerste twee veranderingen. Het bankbeleid moet ervoor zorgen dat alleen wordt geïnvesteerd in visserijbedrijven die geen schadelijke vistechnieken gebruiken of ongewenste bijvangst hebben. In visverwerkende bedrijven kan alleen worden geïnvesteerd als die er voor zorgen dat er in hun toeleveringsketen geen schadelijke vistechnieken worden gebruikt of ongewenste bijvangst plaatsvindt. Bij de ontwikkeling van een beleid voor deze sector kunnen banken gebruik maken van de internationale standaarden die in de volgende paragraaf worden beschreven.

1.1.2 Internationale standaarden

Internationale verdragen en gedragscodes die overeen zijn gekomen onder toezicht van de Voedsel en Landbouw Organisatie van de Verenigde Naties (FAO), laten duidelijke overeenstemming zien met betrekking tot het beheren van visstanden. In de [UN Convention on the Law of the Sea](#) (UNCLOS), the [UN Straddling Stocks Agreement](#) en de [FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries](#) zijn heldere doelen geformuleerd om duurzaam gebruik en beheer van de internationale viswateren veilig te stellen. In juli 2009 publiceerde de [World Conservation Union](#) een [rapport](#) waarin de UNCLOS wordt geëvalueerd en waarin case studies en aanbevelingen voor een duurzaam visserijbeleid en de implementatie hiervan zijn gepresenteerd.

Binnen de hierboven beschreven verdragen bestaat een brede overeenstemming over de noodzakelijke principes en maatregelen om duurzaam gebruik en beheer van de internationale viswateren te kunnen bewerkstelligen. Deze zijn hieronder weergegeven.

- **Certificering van duurzame visgronden**

De toonaangevende organisatie met betrekking tot het certificeren van duurzame visvangst is de [Marine Stewardship Council](#) (MSC). De certificeringstandaarden van de MSC zijn gebaseerd op de FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries, en hiermee de enige ter wereld die consistent zijn met de [FAO Guidelines for the Ecolabeling of Fish](#).

De MSC is in 1999 tot stand gekomen in een internationaal multi-stakeholder proces. Tot dusver heeft de MSC 51 visgronden gecertificeerd, terwijl bijna 111 visgronden op dit moment worden onderzocht voor certificering. De vraag naar MSC-gecertificeerde producten is sterk stijgende. Zo is het aantal producten met MSC certificering in 2007-2008 ruim verdubbeld, en is de totale markt gegroeid tot US\$ 1,4 miljard per jaar.^{xiii} Naast standaarden om visgronden te certificeren, heeft de MSC ook een traceringsysteem ontwikkeld, waardoor de oorsprong van gecertificeerde vis(producten) in de gehele productieketen kan worden teruggevonden.^{xiv}

- **Visgrondbeheer op basis van ecosystemen**

Terwijl de vroegere internationale standaarden voor visserij werden ontwikkeld op basis van de visstanden van bepaalde soorten, worden de huidige regels vaker gebaseerd op totale ecosystemen. Zo vereist de [UN Straddling Stocks Agreement](#) niet alleen dat de visstanden van de beviste soorten op peil worden gehouden, maar ook dat de visstanden van andere vissoorten die in hetzelfde ecosysteem leven in de gaten worden gehouden en beschermd.

Ook de [FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries](#) verplicht vissers om zee-ecosystemen te behouden: dus niet alleen de soort waarop gevist wordt, maar alle vissoorten die afhankelijk zijn van deze soort, of deel uitmaken van hetzelfde ecosysteem. Dit is nog verder uitgewerkt in FAO's [Ecosystem-Based Management](#) (EBM) raamwerk voor visserijen, ontwikkeld door het WWF. Met betrekking tot kleinschalige visserij in arme landen bevat de [FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries](#) richtlijnen voor de bescherming van voedselzekerheid en levensonderhoud van visafhankelijke gemeenschappen in de armste landen.

- **Het verbieden van overbevissing en het herstellen van visstanden**

Onder de [UN Straddling Stocks Agreement](#) zijn landen verplicht “overbevissing te voorkomen of verbieden”. Landen en andere beheerders van visgronden moeten hun uiterste best doen om bedreigde leefgebieden te herstellen.^{xv} Besluitvorming over deze visgronden moeten worden gebaseerd op recent wetenschappelijk bewijs en moet gericht zijn op het handhaven of herstellen van de visstanden.^{xvi}

Men erkent het kritische belang van beschermde zeegebieden - zogenaamde *Marine Protected Areas* (MPA's) - voor het onderhoud en herstel van de biodiversiteit van vis en ander zeeleven. In sommige MPA's mag helemaal niet worden gevisd (zogenaamde *no-take zones*), zodat het ecosysteem zich kan herstellen, en na verloop van tijd als *reservoir* kan dienen voor de rest van de oceaan.

- **Overmatige investeringen**

Regeringen zijn met de FAO overeengekomen dat “de capaciteit van vissersvloten moet worden herzien in relatie tot duurzame reproductie van visvoorraden, en dat waar nodig vloten moeten worden ingeperkt”.^{xvii} In de [UN Straddling Stocks Agreement](#) hebben regeringen toegezegd maatregelen te nemen die overbevissing tegengaan, en te verzekeren dat de visvangst de grenzen van duurzame gebruik van de bestaande visvoorraden niet te buiten gaat.

- **Schadelijke vistechnieken**

De *FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries* stelt een duidelijke prioriteit bij het gebruik van selectieve en milieuvriendelijke vismaterialen en -technieken.^{xviii} De Code stelt voor om het gebruik van onverantwoordelijk vistechnieken te verbieden,^{xix} en vereist daarnaast dat de effecten van nieuwe vistechnieken op leefomgevingen worden beoordeeld, voordat ze op de markt mogen worden gebracht. Ook zijn internationale standaarden opgesteld die het gebruik van bepaalde methoden en materialen beperken of verbieden, zoals het gebruik van explosieven of cyanide,^{xx} het gebruik van drijfnetten,^{xxi} sleepnetten in diepe zeeën en het zogenaamde *shark-finning*, waarbij haaienvinnen worden afgesneden en de haaien terug in zee worden geworpen.^{xxii}

- **Minimaliseren van bijvangst**

De *FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries* stelt dat “verspilling en het vangen van bijgevangen vis- en andere soorten dient te worden geminimaliseerd, evenals de negatieve effecten op soorten die (voor bijvoorbeeld voedsel) afhankelijk zijn van commercieel gevangen vissoorten.” Actieplannen zijn opgesteld die de bijvangst van bepaalde soorten, met name [zeevogels](#) en [haaien](#), moeten verminderen.

- **Spookvisserij**

De [MARPOL 73/78 Agreement](#) reguleerde voor het eerst het probleem van spookvisserij door het achterlaten of laten zinken van visuitrusting in de zee, te verbieden. In 1991 publiceerde de FAO een serie aanbevelingen voor het zogenaamde Marking of Fishing Gear.^{xxiii} In maart 2005 bracht de Europese Commissie de [Verordening voor het merken en identificeren van passief vistuig en boomkorren](#) uit, waarin verplicht werd gesteld om passieve visuitrusting te markeren met het registratienummer van de boot.

Het is echter zeer gemakkelijk om bovenstaande maatregelen te vermijden en de controle hierop is schaars, waardoor het niet de beste manieren zijn om spookvisserij te vermijden.^{xxiv}

- **Illegale, ongereguleerde en ongerapporteerde visserij en flags of convenience**

Het [Plan of Action on IUU](#) van de *FAO* tracht deze praktijken te verbieden door landen te overtuigen om geen zaken te doen met bedrijven die zich schuldig maken aan IUU-vissen. Een recent [WWF Report on IUU fishing](#) adviseert de banksector zich ervan te verzekeren dat zij alleen legale visactiviteiten financiert. Hiervoor dienen banken van alle bedrijven waarin wordt geïnvesteerd te eisen dat de gehele productie- en verwerkingsketen goed wordt gedocumenteerd.^{xxv}

- **Bedreigde vissoorten**

De [FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries](#) erkent het belang van de bescherming van bedreigde vissoorten. Daarom is handel in veel vissoorten, ook enkele commercieel belangrijke soorten, momenteel verboden of staat onder streng toezicht van de [Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora](#) (CITES).

- **Duurzame viskwekerij**

In augustus 2006 werden de [International Principles for Responsible Shrimp Farming](#) gelanceerd. Na een proces van vijf jaar, waarin verschillende organisaties - zoals het [Network for Aquaculture Centres for the Asia Pacific](#), WWF, de Wereldbank en het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP) - betrokken waren, is een internationaal raamwerk samengesteld dat duurzaamheid binnen de garnalenindustrie moet garanderen.^{xxvi}

Ook de [Global Aquaculture Alliance](#), een initiatief van Amerikaanse bedrijven, ontwikkelde een certificeringssysteem voor viskwekerijen. Er zijn inmiddels [standaarden](#) voor kwekers van garnalen, tilapia en kanaalmeerval, en voor visverwerkende bedrijven.

1.1.3 Inhoud van een goed bankbeleid

Banken die investeren in de visserijsector dienen beleid op te stellen dat alle bedrijven waarin wordt geïnvesteerd, bindt aan de internationaal geaccepteerde doelstellingen voor duurzaam beheer van visgronden. Het beleid moet vissers verplichten de wateren duurzaam te bevissen en de ecosystemen te beheren. Ook dienen alle bedrijven waarin wordt geïnvesteerd waar mogelijk certificering te zoeken door de Marine Stewardship Council of een vergelijkbaar onafhankelijk certificeringssysteem. De toeleveringsketens van grootschalige vissers en visverwerkingsbedrijven moeten door banken worden nagehouden, zodat duidelijk wordt dat ze niet deelnemen aan, of zaken doen met vissers die zich schuldig maken aan overbevissing, die destructieve of vervuilende vismethoden gebruiken, of die illegaal of onder *flags of convenience* vissen.

Het bankbeleid dient vissers ook te verplichten tot het strikt documenteren van hun vangst, zodat de herkomst van de totale vangst kan worden gecontroleerd. *No-fishing-zones* en *Marine Protected Areas* dienen te worden gerespecteerd. Bovendien mogen banken niet tolereren dat bedrijven waarin wordt geïnvesteerd handelen in beschermde en bedreigde soorten.

Tot slot is het van belang dat het investeringsbeleid van de bank de gehele productieketen van vis en zeevruchten omvat. Duurzame investeringen in deze sector zijn van belang op alle niveaus van de keten, van de vangst tot de verwerking en verkoop. Banken kunnen duurzaamheid in de sector onder meer bevorderen door van de bedrijven waarin ze investeren een bewijs van goed gedrag te vereisen, investeringen in productietechnieken die duurzame visvangst mogelijk maken of bedrijven binnen de keten die MSC-gecertificeerd zijn aantrekkelijker financieringsvoorwaarden te bieden.

1.1.4 Scoretabel

Op basis van de criteria die in de voorgaande paragraaf zijn beschreven is de volgende scoretabel voor het bankbeleid ten aanzien van de visserijsector opgesteld:

1. De bank heeft geen beleid met betrekking tot de visserijsector;
2. Het bankbeleid ten aanzien van de visserijsector is te algemeen of vaag verwoord, zonder dat duidelijke voorwaarden aan investeringen worden gesteld;
3. Het bankbeleid ten aanzien van de visserijsector bevat elementen die duurzame visvangst stimuleren - zoals het minimaliseren van bijvangst, en een voorkeur voor investeringen in gecertificeerde bedrijven - maar voldoet niet eenduidig aan de vereisten van duurzaam gebruik en beheer van visgronden;
4. Het bankbeleid ten aanzien van de visserijsector verplicht alle bedrijven waarin wordt geïnvesteerd om zich in alle opzichten te houden aan de FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries;
5. Het bankbeleid ten aanzien van de visserijsector verplicht alle bedrijven waarin wordt geïnvesteerd om zich in alle opzichten te houden aan de FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries en aan de International Principles for Responsible Shrimp Farming. Deze richtlijnen gelden voor alle bedrijven die deel uitmaken van de productieketens voor vis en zeevruchten.

-
- i Porter, G., "Estimating overcapacity in the global fishing fleet", WWF, 1998; WTO, "Towards Sustainable Fishing", WTO, November 2007.
- ii Food and Agriculture Organization, "The state of World Fisheries and Aquaculture 2006", *Food and Agriculture Organization*, Februari 2007.
- iii Kustwerkgroep van Natuurpunt, "Visserij in de Noordzee - Samen sterk voor een zee vol vis(sers)", Kustwerkgroep van Natuurpunt, 2008; Norse, E., "Bottom trawling impacts, clearly visible from space", *Marine Conservation Biology Institute*, 15 februari 2008
- iv The End of the Line, "Fish Facts", Website The End of the Line, Bezocht in augustus 2009.
- v WTO, "Towards Sustainable Fishing", *WTO*, November 2007
- vi Food and Agriculture Organization, "Rome Consensus on World Fisheries", *Food and Agriculture Organization*, 1995
- vii WWF International - Global Marine Programme, "Fish Dish - Exposing the unacceptable face of seafood", *WWF International - Global Marine Programme*, September 2006
- viii Food and Agriculture Organization, "Ghost Fishing", *Website Food and Agriculture Organization*, Bezocht in november 2009.
- ix Gianni, M. and W. Simpson, "The Changing Nature of High Seas Fishing: How Flags of Convenience Provide Cover for Illegal, Unreported and Unregulated Fishing", *Australian Department of Agriculture, Fisheries and Forestry, International Transport Workers' Federation, and WWF International*, 2005.
- x Food and Agriculture Organization, "The state of World Fisheries and Aquaculture 2008", *Food and Agriculture Organization*, Februari 2009.
- xi United Nations, "Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, Article 6", United Nations, 8 september 1995.
- xii Worm, B. et al, "Impacts of Biodiversity Loss on Ocean Ecosystem Services", *Science Magazine*, Vol. 314, No. 5800, 2006, pp. 787-790
- xiii MSC, "Persbericht: Sustained growth of MSC labelled products continues", MSC, 11 maart 2008.
- xiv MSC, "MSC chain of custody standard for seafood traceability", *Website MSC*, Bezocht in augustus 2009.
- xv Food and Agriculture Organization, "Code of Conduct for Responsible Fisheries, Article 7.6.10", *Food and Agriculture Organization*, 1995
- xvi Food and Agriculture Organization, "Code of Conduct for Responsible Fisheries, Article 7.2.1", *Food and Agriculture Organization*, 1995

-
- xvii Food and Agriculture Organization, "Rome Consensus on World Fisheries", *Food and Agriculture Organization*, 1995
- xviii Code of Conduct for Responsible Fisheries, UN Food and Agriculture Organization, Rome, 1995, Artikel 6.6.
- xix Code of Conduct for Responsible Fisheries, UN Food and Agriculture Organization, Rome, 1995, Artikel 7.6.4.
- xx Code of Conduct for Responsible Fisheries, UN Food and Agriculture Organization, Rome, 1995, Artikel 8.4.2.
- xxi UN General Assembly Resolution Nos. 44-225, 45-197, and 46-215; ICCAT Recommendation by ICCAT Relating to Mediterranean Swordfish, ICCAT Rec. 03-04 (Nov. 2003) (banning all uses of driftnets in the Mediterranean Sea); European Union Ban on Driftnets in Mediterranean and Baltic Seas.
- xxii International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas (ICCAT), Recommendation by ICCAT Concerning the Conservation of Sharks Caught in Association with Fisheries Managed by ICCAT (Oct. 2004); Inter-American Tropical Tuna Commission, Resolution on the Conservation of Sharks Caught in Association with Fisheries in the Eastern Pacific Ocean, Res. C-05-03, 24 juni 2005.
- xxiii Food and Agriculture Organization, "Report of the Expert Consultation on the Marking of Fishing Gear", *Food and Agriculture Organization*, 14-19 juli 1991; Food and Agriculture Organization, "FAO Fisheries Report 485, FIIT/R485", *Food and Agriculture Organization*, juli 1991; Food and Agriculture Organization, "Supplement to FIIT/R485 (Sup.) "Recommendations on the Marking of Fishing Gear", *Food and Agriculture Organization*, 1993.
- xxiv Oceana, "Ghost Fishing", Website Oceana, Bezocht in December 2009.
- xxv Gianni, M. and W. Simpson, "The Changing Nature of High Seas Fishing: How Flags of Convenience Provide Cover for Illegal, Unreported and Unregulated Fishing", *Australian Department of Agriculture, Fisheries and Forestry, International Transport Workers' Federation, and WWF International*, 2005
- xxvi Food and Agriculture Organization, "Countries welcome new guidelines on shrimp farming", *Food and Agriculture Organization*, ¹¹ september 2006